ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 12ης Μαΐου 2016 [1]

**Υπόθεση C-593/14**

**Masco Denmark ApS,**
**Damixa ApS**
**κατά**
**Skatteministeriet**

[αίτηση του Vestre Landsret (Δανία)για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Φορολογική νομοθεσία — Ελευθερία εγκαταστάσεως (άρθρο 43 ΕΚ) — Εθνικός φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων — Εισοδήματα από τόκους — Χορήγηση δανείου σε θυγατρική εταιρία — Φορολογική απαλλαγή σε περίπτωση απαγορεύσεως εκπτώσεως για δαπάνες τόκων υποκεφαλαιοποιημένης θυγατρικής εταιρίας — Μητρικές εταιρίες με θυγατρικές εγκατεστημένες στην αλλοδαπή — Απαγόρευση εκπτώσεως τόκων που ισχύει σε άλλο κράτος μέλος»

## I – Εισαγωγή

1. Οι τακτικές φοροαποφυγής των διεθνών ομίλων έχουν απασχολήσει εντόνως τη διεθνή κοινότητα κατά τα τελευταία έτη. Μια κλασική μέθοδος μεταφοράς κερδών από το ένα κράτος στο άλλο με σκοπό τη μείωση του φόρου είναι αυτή της χρηματοδοτήσεως των αλλοδαπών θυγατρικών εταιριών μέσω δανείων αντί μέσω ιδίων κεφαλαίων. Με τον τρόπο αυτόν επιτυγχάνεται η εν μέρει αποφυγή της φορολογήσεως των κερδών της θυγατρικής εταιρίας στο κράτος της έδρας της και η αντ' αυτού φορολόγησή τους στο κράτος της έδρας της μητρικής εταιρίας με τη μορφή εισοδημάτων από τόκους υπό ενδεχομένως ευνοϊκότερους όρους.

2. Η δυνατότητα αυτή της μεταφοράς κερδών αποτελεί το θεματικό πλαίσιο της υπό εξέταση δανικής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως. Το δανικό Δημόσιο προσπαθεί να καταπολεμήσει τη μεταφορά κερδών μέσω της απαγορεύσεως της εκπτώσεως τόκων, η οποία καταλαμβάνει τις λεγόμενες υποκεφαλαιοποιημένες θυγατρικές εταιρίες, ήτοι τις εταιρίες για τις οποίες πρέπει να γίνει δεκτό ότι η μητρική τους εταιρία θα έπρεπε κανονικά να τους χορηγήσει περισσότερα ίδια κεφάλαια. Η απαγόρευση εκπτώσεως έχει ως αποτέλεσμα ότι τα κέρδη των δανικών θυγατρικών εταιριών φορολογούνται στη Δανία χωρίς να απομειώνονται κατά το ποσό των καταβληθέντων υπέρμετρων τόκων. Προκειμένου όμως να αποφευχθεί η διπλή φορολόγηση στη Δανία των καταβληθέντων τόκων, απαλλάσσονται στην περίπτωση αυτή από τον φόρο τα αντίστοιχα εισοδήματα από τόκους της δανικής μητρικής εταιρίας.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

3. Τέτοια απαλλαγή δεν γίνεται όμως δεκτή στις περιπτώσεις δανικών μητρικών εταιριών των οποίων η θυγατρική εδρεύει σε άλλο κράτος μέλος και υπόκειται εκεί επίσης σε απαγόρευση εκπτώσεως τόκων. Το Δικαστήριο καλείται τώρα να διασαφηνίσει κατά πόσον τέτοια ρύθμιση, η οποία σκοπεί στην αποτροπή της μεταφοράς κερδών, συνάδει με την ελευθερία εγκαταστάσεως. Στο πλαίσιο αυτό, τίθεται ιδίως το ζήτημα της διαφυλάξεως της συνοχής της νομολογίας του Δικαστηρίου στο πεδίο των άμεσων φόρων.

## II – Το νομικό πλαίσιο

### *Το δίκαιο της Ένωσης*

4. Για τον κρίσιμο χρόνο της διαφοράς της κύριας δίκης το άρθρο 43 ΕΚ[2] (νυν άρθρο 49 ΣΛΕΕ[3]) ρυθμίζει το δικαίωμα εγκαταστάσεως ως εξής:

«Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελευθερίας εγκαταστάσεως των υπηκόων ενός κράτους μέλους στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους απαγορεύονται. Η απαγόρευση αυτή εκτείνεται επίσης στους περιορισμούς για την ίδρυση πρακτορείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών εταιρειών από τους υπηκόους ενός κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένοι στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους.

Η ελευθερία εγκαταστάσεως περιλαμβάνει την ανάληψη και την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων, καθώς και τη σύσταση και τη διαχείριση επιχειρήσεων, και ιδίως εταιρειών κατά την έννοια του άρθρου 48, παράγραφος 2, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται από τη νομοθεσία της χώρας εγκαταστάσεως για τους δικούς της υπηκόους, με την επιφύλαξη των διατάξεων του κεφαλαίου της παρούσας Συνθήκης που αναφέρονται στην κυκλοφορία κεφαλαίων.»

5. Το άρθρο 48 ΕΚ (νυν άρθρο 54 ΣΛΕΕ) διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας εγκαταστάσεως με τον ακόλουθο τρόπο:

«Οι εταιρείες που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και οι οποίες έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική τους διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Κοινότητας εξομοιώνονται, για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, προς τα φυσικά πρόσωπα που είναι υπήκοοι των κρατών μελών.

[…]»

### *Η εθνική νομοθεσία*

6. Στο Βασίλειο της Δανίας τα εισοδήματα των δανικών εταιριών, συμπεριλαμβανομένων των εισοδημάτων από τόκους, υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων.

7. Βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 1, του Selskabsskattelov (νόμος για τη φορολόγηση εισοδήματος νομικών προσώπων), οι δανικές εταιρίες που ανήκουν σε όμιλο επιχειρήσεων δεν δύνανται κατά βάση να εκπέσουν ως επιχειρηματικές δαπάνες τις δαπάνες τόκων για ενδοομιλικές υποχρεώσεις σε περίπτωση υποκεφαλαιοποιήσεώς τους. Τέτοια περίπτωση συντρέχει όταν οι υποχρεώσεις σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια της εταιρίας υπερβαίνουν τον λόγο 4 προς 1.

2 — Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (ΕΕ 1997, C 340, σ. 173).

3 — Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2012, C 326, σ. 47).

8. Στις περιπτώσεις που εφαρμόζεται η απαγόρευση εκπτώσεως δαπανών τόκων κατ' άρθρο 11, παράγραφος 1, του Selskabsskattelov, τα αντίστοιχα εισοδήματα του δανειστή από τους τόκους απαλλάσσονται, βάσει της παραγράφου 6 του ίδιου άρθρου, από τον φόρο.

## III – Η διαφορά της κύριας δίκης

9. Αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης αποτελεί ο καθορισμός του δανικού φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων που οφείλεται από τη δανική εταιρία Damixa ApS (στο εξής: Damixa) για τα έτη 2005 και 2006, ιδίως δε ο συνυπολογισμός ορισμένων εισοδημάτων από τόκους κατά τον καθορισμό του φόρου. Κατά την περίοδο αυτή, η Damixa ήταν θυγατρική της Masco Denmark ApS με την οποία φορολογούνταν κατά τρόπο ενιαίο στο πλαίσιο καθεστώτος φορολογήσεως ομίλων και για τον λόγο αυτόν η τελευταία είναι και η ίδια προσφεύγουσα στην κύρια δίκη.

10. Η Damixa είχε χορηγήσει δάνειο στην εδρεύουσα στη Γερμανία και πλήρως ελεγχόμενη θυγατρική της Damixa Armaturen GmbH. Με βάση το δάνειο αυτό είχε κατά τα έτη 2005 και 2006 εισοδήματα από τόκους συνολικού ύψους 9 584 745 δανικών κορωνών (DKK). Στη γερμανική θυγατρική εταιρία δεν αναγνωρίστηκαν οι τόκοι ως επιχειρηματικές δαπάνες, αλλά είχαν τη φορολογική μεταχείριση διανεμηθέντων μερισμάτων, επειδή, βάσει της γερμανικής νομοθεσίας, θεωρείτο υποκεφαλαιοποιημένη (οι υποχρεώσεις σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια της εταιρίας υπερέβαιναν τον λόγο 1,5).

11. Η δανική φορολογική διοίκηση θεωρεί ότι στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει δυνατότητα εφαρμογής της φορολογικής απαλλαγής των εισοδημάτων από τους τόκους κατ' άρθρο 11, παράγραφος 6, του Selskabsskattelov. Τούτο το αιτιολογεί εκθέτοντας ότι η απαλλαγή χορηγείται μόνον υπό την προϋπόθεση ότι οι δαπάνες τόκων του οφειλέτη των τόκων υπόκεινται σε απαγόρευση εκπτώσεως κατ' άρθρο 11, παράγραφος 1, του Selskabsskattelov. Η απαγόρευση αυτή ισχύει όμως μόνο για εταιρίες οι οποίες υπόκεινται σε φορολόγηση στη Δανία, ήτοι κατά κανόνα μόνο για εταιρίες που εδρεύουν στη Δανία.

12. Η Damixa, αντιθέτως, θεωρεί ότι πλήττεται η ελευθερία εγκαταστάσεώς της από τη ρύθμιση αυτή. Τούτο το αιτιολογεί υποστηρίζοντας ότι, κατ' αποτέλεσμα, η φορολογική απαλλαγή δεν της αναγνωρίζεται για τον λόγο και μόνον επειδή η θυγατρική της, από την οποία αντλεί τα εισοδήματα από τόκους, έχει την έδρα της σε άλλο κράτος μέλος.

## IV – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

13. Το εν τω μεταξύ επιληφθέν της υποθέσεως Vestre Landsret (εφετείο της δυτικής περιφέρειας της Δανίας) υπέβαλε στο Δικαστήριο στις 19 Δεκεμβρίου 2014 σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ το ακόλουθο ερώτημα:

Έχει το άρθρο 43 ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 48 ΕΚ, την έννοια ότι απαγορεύει σε κράτος μέλος να αρνηθεί να χορηγήσει σε ημεδαπή επιχείρηση φορολογική απαλλαγή για εισόδημα από τόκους όταν η συνδεδεμένη με αυτήν επιχείρηση, η οποία είναι εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος, δεν δικαιούται να εκπέσει τις αντίστοιχες δαπάνες τόκων δυνάμει των ρυθμίσεων του οικείου κράτους μέλους για περιορισμό του δικαιώματος εκπτώσεως δαπανών από τόκους σε περιπτώσεις υποκεφαλαιοποιήσεως (όπως οι ρυθμίσεις που ισχύουν στην υπό εξέταση υπόθεση), ενώ, σε αντίστοιχη περίπτωση, το ίδιο κράτος μέλος χορηγεί φορολογική απαλλαγή για εισόδημα από τόκους όταν η συνδεδεμένη επιχείρηση, η οποία είναι εγκατεστημένη σε αυτό το κράτος μέλος, δεν δικαιούται να εκπέσει τις αντίστοιχες δαπάνες τόκων δυνάμει των εθνικών ρυθμίσεων για περιορισμό του δικαιώματος εκπτώσεως δαπανών από τόκους σε περιπτώσεις υποκεφαλαιοποιήσεως (όπως οι ρυθμίσεις που ισχύουν στην υπό εξέταση υπόθεση);

14. Οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης, το Βασίλειο της Δανίας καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλαν στο Δικαστήριο γραπτές παρατηρήσεις και ανέπτυξαν επίσης προφορικώς τις θέσεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 3ης Μαρτίου 2016.

## V – Νομική εκτίμηση

15. Με το προδικαστικό του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν συνάδει με την ελευθερία εγκαταστάσεως το να απαλλάσσει ένα κράτος μέλος από τον φόρο τα εισοδήματα από τόκους που αποκτά μητρική εταιρία από τη θυγατρική της όταν οι αντίστοιχες δαπάνες τόκων της θυγατρικής υπόκεινται, βάσει της φορολογικής νομοθεσίας του κράτους μέλους αυτού, σε καθεστώς απαγορεύσεως εκπτώσεως λόγω υποκεφαλαιοποιήσεως, αλλά όχι όταν η θυγατρική εδρεύει σε άλλο κράτος μέλος και οι καταβολές τόκων στο πλαίσιο της εκεί φορολογήσεως ομοίως δεν εκπίπτουν λόγω υποκεφαλαιοποιήσεως.

### *A — Περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως*

16. Βάσει του άρθρου 43 ΕΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 48 ΕΚ, οι περιορισμοί της ελευθερίας εγκαταστάσεως των εταιριών ενός κράτους μέλους στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους απαγορεύονται. Η απαγόρευση αυτή δεν ισχύει μόνο για το κράτος υποδοχής αλλά και για το κράτος καταγωγής της εταιρίας[4]. Συνεπώς, συντρέχει καταρχήν απαγορευμένος περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως στην περίπτωση που το κράτος καταγωγής μεταχειρίζεται δυσμενώς ημεδαπή μητρική εταιρία με αλλοδαπή θυγατρική συγκριτικά με άλλη αντίστοιχη εταιρία με ημεδαπή θυγατρική[5].

17. Στην υπό εξέταση υπόθεση η αρχική εντύπωση που προκαλείται είναι ότι η Damixa υφίσταται τέτοιου είδους δυσμενή μεταχείριση. Ενώ δεν της χορηγείται φορολογική απαλλαγή για τις καταβολές τόκων της αλλοδαπής θυγατρικής της, μολονότι η θυγατρική δεν δύναται να εκπέσει τους τόκους ως επιχειρηματικές δαπάνες στο πλαίσιο της φορολογήσεως των προσόδων της, η ίδια θα απολάμβανε φορολογικής απαλλαγής σε περίπτωση ημεδαπής θυγατρικής της στην οποία επίσης δεν παρέχεται η δυνατότητα εκπτώσεων των τόκων.

18. Ωστόσο, κατ' αποτέλεσμα, κανονιστική ρύθμιση όπως η δανική δεν περιορίζει την ελευθερία εγκαταστάσεως της Damixa, καθότι το μειονέκτημα που προκύπτει για την εταιρία αυτή δεν προκαλείται μόνο από το Βασίλειο της Δανίας. Η άποψη αυτή βασίζεται στην παγίως αναγνωρισμένη στη νομολογία αρχή της αυτονομίας (βλ. σχετικώς υπό 1) και δεν αναιρείται ουσιωδώς ούτε από τη νομολογία Manninen (βλ. σχετικώς υπό 2).

#### *1. Η αρχή της αυτονομίας*

19. Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως αποφανθεί ότι οι θεμελιώδεις ελευθερίες δεν υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη, κατά την εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας τους, τις ενδεχομένως δυσμενείς συνέπειες που απορρέουν από τις ιδιομορφίες μιας κανονιστικής ρυθμίσεως άλλου κράτους μέλους[6]. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, ιδίως από την ελευθερία εγκαταστάσεως

4 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Daily Mail και General Trust (81/87, EU:C:1988:456, σκέψη 16), National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψη 35), Nordea Bank Danmark (C-48/13, EU:C:2014:2087, σκέψη 18) και Sparkasse Allgäu (C-522/14, EU:C:2016:253, σκέψη 20).

5 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις X και Y (C-200/98, EU:C:1999:566, σκέψεις 27 και 28), Papillon (C-418/07, EU:C:2008:659, σκέψεις 31 και 32), SCA Group Holding κ.λπ. (C-39/13 έως C-41/13, EU:C:2014:1758, σκέψεις 23 έως 27), Nordea Bank Danmark (C-48/13, EU:C:2014:2087, σκέψη 19) και Groupe Steria (C-386/14, EU:C:2015:524, σκέψη 15).

6 — Αποφάσεις Krankenheim Ruhesitz am Wannsee-Seniorenheimstatt (C-157/07, EU:C:2008:588, σκέψη 49) και K (C-322/11, EU:C:2013:716, σκέψη 79).

δεν συνάγεται υποχρέωση των κρατών μελών να διαμορφώνουν τις φορολογικές διατάξεις τους σε συνάρτηση με τις φορολογικές διατάξεις των άλλων κρατών μελών, ώστε να διασφαλίζουν σε κάθε περίπτωση ότι ο επιβαλλόμενος φόρος θα εξαλείφει οποιαδήποτε διαφορά οφειλόμενη στις εθνικές φορολογικές ρυθμίσεις [7].

20. Η «αρχή της αυτονομίας» [8] αυτή σημαίνει εν τέλει ότι τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες όταν η δυσμενής μεταχείριση διασυνοριακών περιπτώσεων προκύπτει αποκλειστικώς κατόπιν συνεκτιμήσεως των ρυθμίσεων της φορολογικής νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους. Αντιθέτως, οι επιμέρους φορολογικές έννομες τάξεις των κρατών μελών πρέπει να κρίνονται η κάθε μία αυτόνομα [9].

21. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει επί παραδείγματι αποφανθεί, βασιζόμενο στην εν λόγω αρχή, ότι ένα κράτος μέλος δεν οφείλει να εξαρτά την επιβολή φόρου στην επικράτειά του από το αν άλλο κράτος μέλος επίσης επιβάλλει φόρο για την ίδια πράξη [10].

22. Ομοίως βασιζόμενο στην αρχή της αυτονομίας το Δικαστήριο έχει επίσης αποφανθεί, στο πλαίσιο της λεγόμενης φορολογήσεως κατά την έξοδο από τη χώρα, ότι τα κράτη μέλη δεν οφείλουν να εξαρτούν τον συνυπολογισμό των απομειώσεων των περιουσιακών στοιχείων επιχειρήσεως που πραγματοποιήθηκαν μετά τη μεταφορά της έδρας της σε άλλο κράτος μέλος από το αν προβλέπεται στη φορολογική νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής ο συνυπολογισμός των απομειώσεων αυτών [11].

23. Ομοίως και ο διασυνοριακός συνυπολογισμός ζημιών δεν πρέπει, βάσει της αρχής της αυτονομίας, να εξαρτάται από το αν η φορολογική νομοθεσία του άλλου κράτους μέλους αποκλείει τη μετάθεση ζημιών για τις εγκατεστημένες στην αλλοδαπή θυγατρικές εταιρίες [12] ή από το αν αποκλείει εν γένει τον συνυπολογισμό ζημιών από την εκποίηση ακινήτου που βρίσκεται στο έδαφος του κράτους αυτού [13].

7 — Αποφάσεις Deutsche Shell (C-293/06, EU:C:2008:129, σκέψη 43), Krankenheim Ruhesitz am Wannsee-Seniorenheimstatt (C-157/07, EU:C:2008:588, σκέψη 50) και National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψη 62)· βλ. υπό την έννοια αυτή επίσης αποφάσεις Columbus Container Services (C-298/05, EU:C:2007:754, σκέψη 51) και X (C-686/13, EU:C:2015:375, σκέψη 33) όσον αφορά την επιλογή εγκαταστάσεως μεταξύ διάφορων κρατών μελών· βλ., όσον αφορά ειδικότερα τη διπλή φορολόγηση, αποφάσεις CIBA (C-96/08, EU:C:2010:185, σκέψη 28), Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (C-253/09, EU:C:2011:795, σκέψη 83) και X (C-302/12, EU:C:2013:756, σκέψη 29)· βλ., επιπλέον, όσον αφορά τις φορολογικές υποχρεώσεις αναγγελίας, απόφαση Sparkasse Allgäu (C-522/14, EU:C:2016:253, σκέψη 31)· βλ., επιπροσθέτως, επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων, αποφάσεις Block (C-67/08, EU:C:2009:92, σκέψη 31) και Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-157/10, EU:C:2011:813, σκέψη 39).

8 — Σε συνάρτηση με τις παρατεθείσες αρχές, το Δικαστήριο έχει κάνει επανειλημμένως λόγο περί «ορισμένης αυτονομίας» των κρατών μελών στο πεδίο της νομοθεσίας που διέπει τους άμεσους φόρους· βλ. αποφάσεις Columbus Container Services (C-298/05, EU:C:2007:754, σκέψη 51), Block (C-67/08, EU:C:2009:92, σκέψη 31) και Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (C-253/09, EU:C:2011:795, σκέψη 83).

9 — Τούτο ισχύει επίσης και αντιστρόφως: κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους παραβιάζει τις θεμελιώδεις ελευθερίες ακόμη και στην περίπτωση που η δυσμενής μεταχείριση που προκαλείται από το κράτος μέλος αυτό αντισταθμίζεται από την κανονιστική ρύθμιση άλλου κράτους μέλους· βλ. σχετικώς τις προτάσεις μου στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις SCA Group Holding κ.λπ. (C-39/13 έως C-41/13, EU:C:2014:104, σημείο 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· βλ., υπό την έννοια αυτή, επίσης, απόφαση Amurta (C-379/05, EU:C:2007:655, σκέψη 78).

10 — Βλ. αποφάσεις Block (C-67/08, EU:C:2009:92, σκέψεις 28 έως 31) και CIBA (C-96/08, EU:C:2010:185, σκέψη 28).

11 — Βλ. απόφαση National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψεις 61 και 62).

12 — Βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (C-172/13, EU:C:2015:50, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

13 — Βλ. απόφαση K (C-322/11, EU:C:2013:716, σκέψεις 79 έως 81).

24. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις η δυσμενής μεταχείριση της διασυνοριακής περιπτώσεως καταλογίζεται τουλάχιστον στον ίδιο βαθμό και στο άλλο κράτος μέλος και αποτελεί συνεπώς αποτέλεσμα της κατανομής των φορολογικών αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών[14] και/ή της παράλληλης ασκήσεώς τους[15]. Δυσμενής μεταχείριση η οποία προκαλείται μόνο από τη συνδυαστική εφαρμογή των διατάξεων των νομοθεσιών δύο κρατών μελών δεν μπορεί όμως να καταλογιστεί σε κανένα από τα δυο κράτη μέλη ως περιορισμός θεμελιώδους ελευθερίας[16].

25. Στο πλαίσιο αυτό, η διπλή φορολόγηση διασυνοριακών περιπτώσεων από δύο κράτη μέλη αποτελεί ιδιαιτέρως αντιπροσωπευτικό παράδειγμα όπου, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, δεν συντρέχει παραβίαση θεμελιώδους ελευθερίας[17], παρότι οι αρνητικές επιπτώσεις στην εσωτερική αγορά είναι πρόδηλες. Τέτοιου είδους επιπτώσεις στην εσωτερική αγορά που οφείλονται στην αυτοτελή δράση δύο κρατών μελών μπορούν όμως να αποτραπούν όχι μέσω των θεμελιωδών ελευθεριών αλλά μόνον μέσω αντίστοιχων νομικών πράξεων σε επίπεδο Ένωσης[18] ή —ως, επί του παρόντος κρατούσα, δεύτερη καλύτερη λύση— μέσω διμερών ή πολυμερών συμβάσεων που συνάπτουν τα κράτη μέλη μεταξύ τους[19].

26. Στην υπό εξέταση υπόθεση, το γεγονός ότι στην αλλοδαπή (γερμανική) φορολογική νομοθεσία, στις διατάξεις της οποίας υπόκειται η θυγατρική εταιρία, ισχύει απαγόρευση εκπτώσεως τόκων αποτελεί αναγκαίο όρο της δυσμενούς μεταχειρίσεως της διασυνοριακής εγκαταστάσεως της Damixa. Αν δεν υπήρχε αυτή η ρύθμιση, για την οποία ευθύνεται άλλο κράτος μέλος, δεν θα ήταν, αντιθέτως, δυνατό να διαπιστωθεί δυσμενής μεταχείριση της διασυνοριακής περιπτώσεως σε σύγκριση με τις αντίστοιχες ημεδαπές. Πράγματι, αν δεν ίσχυε στο άλλο κράτος μέλος η απαγόρευση εκπτώσεως τόκων, η αλλοδαπή θυγατρική θα μπορούσε να ζητήσει τη φορολογική μεταχείριση των τόκων που κατέβαλε στη μητρική της εταιρία Damixa, κατά το σύνηθες, ως επιχειρηματικές δαπάνες. Ωστόσο, οι μητρικές εταιρίες των οποίων οι θυγατρικές δύνανται να εκπέσουν επιχειρηματικές δαπάνες δεν έχουν, βάσει της επίμαχης φορολογικής ρυθμίσεως της δανικής νομοθεσίας, δικαίωμα φορολογικής απαλλαγής των αντίστοιχων εισοδημάτων τους από τόκους, ανεξαρτήτως αν η θυγατρική τους εταιρία έχει την έδρα της στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή.

27. Εάν, αντιθέτως, στην υπό εξέταση περίπτωση γίνει δεκτό ότι η δανική κανονιστική ρύθμιση επιφέρει περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως, τότε —με την επιφύλαξη της συνδρομής τυχόν δικαιολογητικού λόγου για τον περιορισμό αυτόν— το Βασίλειο της Δανίας θα πρέπει να εξαρτά τη φορολογική απαλλαγή, κάθε φορά που συντρέχει διασυνοριακή περίπτωση, από το αν το άλλο κράτος μέλος προβλέπει για τους υποκείμενους στον δικό του φόρο απαγόρευση εκπτώσεως τόκων. Τούτο αντιστρατεύεται προδήλως την προεκτεθείσα νομολογία επί της αρχής της αυτονομίας.

14 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Krankenheim Ruhesitz am Wannsee-Seniorenheimstatt (C-157/07, EU:C:2008:588, σκέψεις 51 και 52).

15 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις Kerckhaert και Morres (C-513/04, EU:C:2006:713, σκέψη 20) καθώς και CIBA (C-96/08, EU:C:2010:185, σκέψη 25).

16 — Οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους συνάγεται από την αρχή της αυτονομίας ότι δεν συντρέχει περιορισμός θεμελιώδους ελευθερίας περιγράφονται στις αποφάσεις Columbus Container Services (C-298/05, EU:C:2007:754, σκέψεις 50 έως 54), Block (C-67/08, EU:C:2009:92, σκέψεις 23 έως 31), X (C-686/13, EU:C:2015:375, σκέψεις 33 έως 35) και Sparkasse Allgäu (C-522/14, EU:C:2016:253, σκέψεις 24 έως 32)· η αρχή της αυτονομίας εξετάζεται, ωστόσο, στο πλαίσιο της δικαιολογήσεως κάποιου περιορισμού στις αποφάσεις Deutsche Shell (C-293/06, EU:C:2008:129, σκέψεις 41 έως 44), National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψεις 50 έως 64), Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (C-253/09, EU:C:2011:795, σκέψεις 81 έως 83) και K (C-322/11, EU:C:2013:716, σκέψεις 74 έως 82).

17 — Βλ., ενδεικτικά, αποφάσεις Damseaux (C-128/08, EU:C:2009:471, σκέψη 34), CIBA (C-96/08, EU:C:2010:185, σκέψη 28), Haribo Lakritzen Hans Riegel και Österreichische Salinen (C-436/08 και C-437/08, EU:C:2011:61, σκέψη 170) καθώς και X (C-302/12, EU:C:2013:756, σκέψη 29).

18 — Βλ., ενδεικτικά, αποφάσεις Kerckhaert και Morres (C-513/04, EU:C:2006:713, σκέψη 22), Columbus Container Services (C-298/05, EU:C:2007:754, σκέψη 45), Block (C-67/08, EU:C:2009:92, σκέψη 30) και CIBA (C-96/08, EU:C:2010:185, σκέψη 27).

19 — Βλ., ενδεικτικά, αποφάσεις Deutsche Shell (C-293/06, EU:C:2008:129, σκέψεις 41 και 42) καθώς και Krankenheim Ruhesitz am Wannsee-Seniorenheimstatt (C-157/07, EU:C:2008:588, σκέψεις 48 και 49).

### *2. Η απόφαση Manninen*

28. Με την αρχή αυτή της αυτονομίας συνάδει επίσης και η απόφαση Manninen [20], της οποίας η σημασία για την απάντηση του προδικαστικού ερωτήματος συζητήθηκε εκτενώς από τους μετέχοντες στη διαδικασία, μολονότι αυτή εκδόθηκε ήδη το 2004, ήτοι *πριν* από τη διάπλαση της αρχής της αυτονομίας στη νομολογία του Δικαστηρίου.

29. Στην απόφαση Manninen το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι συνέτρεχε παραβίαση της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων στο πλαίσιο της φορολογήσεως εισοδημάτων ημεδαπών μετόχων από μερίσματα. Συγκεκριμένα, η εθνική φορολογική νομοθεσία προέβλεπε καταρχήν ότι στους μετόχους χορηγείται πίστωση φόρου που αντιστοιχεί στο ύψος του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων ο οποίος έχει ήδη καταβληθεί από την εταιρία, στην οποία συμμετέχουν, για τα διανεμηθέντα κέρδη. Ωστόσο, για την αποφυγή της διπλής φορολογήσεως των εταιρικών κερδών εξαιρούνταν από τη ρύθμιση αυτή οι μέτοχοι αλλοδαπών εταιριών. Ο συνυπολογισμός του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων που καταβλήθηκε από τις αλλοδαπές εταιρίες σε άλλο κράτος μέλος δεν ήταν εν προκειμένω δυνατός. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι συνέτρεχε περιορισμός των διασυνοριακών επενδύσεων ο οποίος επίσης, κατά το Δικαστήριο, δεν ήταν δυνατό να θεωρηθεί ότι είναι δικαιολογημένος.

30. Εφαρμοζομένων των ανωτέρω στην υπό εξέταση υπόθεση μπορεί τώρα να υποστηριχθεί ότι ομοίως και η αυξημένη φορολόγηση θυγατρικής εταιρίας λόγω της απαγορεύσεως εκπτώσεως τόκων συνιστά φόρο ο οποίος «συμψηφίζεται» με τον φόρο που οφείλει ο ημεδαπός μέτοχος, ήτοι η μητρική εταιρία, με το να μη φορολογείται ο μέτοχος για τα εισοδήματά του από τους τόκους. Από τη σύγκριση αυτή μπορεί να συναχθεί ότι ομοίως και στην υπό εξέταση υπόθεση —όπως ακριβώς και στην απόφαση Manninen— πρέπει να γίνει δεκτό ότι συντρέχει περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως, επειδή ο «συμψηφισμός» δεν είναι δυνατός στις περιπτώσεις αλλοδαπών συμμετοχών. Με τον τρόπο αυτόν η ισχύς της αρχής της αυτονομίας τίθεται εν αμφιβόλω.

31. Εντούτοις, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, στο σκεπτικό της εν λόγω αποφάσεώς του, το Δικαστήριο ερμήνευσε την επίμαχη εθνική ρύθμιση ρητώς υπό την έννοια ότι ο συμψηφισμός του φόρου εισοδήματος της εταιρίας με τον φόρο εισοδήματος του μετόχου της έχει ως αποτέλεσμα τη φορολογική απαλλαγή των εισοδημάτων του μετόχου από τα μερίσματα [21]. Επομένως, το οικείο κράτος μέλος ήταν το μόνο υπεύθυνο για τη δυσμενή μεταχείριση αλλοδαπών συμμετοχών για τις οποίες δεν ίσχυε, κατ' αποτέλεσμα, φορολογική απαλλαγή για τα εισοδήματα από μερίσματα. Υπό το πρίσμα της ερμηνείας αυτής, η απόφαση Manninen διαφέρει ουσιωδώς από την υπό εξέταση υπόθεση. Πράγματι, η δανική φορολογική απαλλαγή των μητρικών εταιριών δεν ισχύει εν γένει, αλλά μόνον στις περιπτώσεις που οι θυγατρικές τους υπόκεινται σε απαγόρευση εκπτώσεως τόκων, το οποίο όμως, όσον αφορά τις εγκατεστημένες στην αλλοδαπή θυγατρικές εταιρίες, εξαρτάται από τη φορολογική νομοθεσία του άλλου κράτους μέλους.

32. Η ερμηνεία αυτή της αποφάσεως Manninen μπορεί, ωστόσο, να θεωρηθεί ότι αντιφάσκει προς το γεγονός ότι, κατά το Δικαστήριο, το οικείο κράτος μέλος δεν είναι υποχρεωμένο να απαλλάσσει από τον φόρο σε πλήρη έκταση τα μερίσματα εγκατεστημένης στην αλλοδαπή εταιρίας που καταβλήθηκαν στον μέτοχο. Αντιθέτως, κατά πάγια νομολογία, με τον φόρο του μετόχου συμψηφίζεται αποκλειστικώς ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων που πράγματι καταβλήθηκε στο κράτος μέλος της έδρας της εταιρίας [22]. Στο πλαίσιο αυτό, είναι επομένως δυνατό να θεωρηθεί ότι η αρχή της αυτονομίας παραβιάζεται, επειδή η έκταση του συμψηφισμού αυτού εξαρτάται από το ύψος του αλλοδαπού φόρου και ως εκ τούτου από τη φορολογική νομοθεσία άλλου κράτους μέλους.

20 — Απόφαση Manninen (C-319/02, EU:C:2004:484).

21 — Βλ. απόφαση Manninen (C-319/02, EU:C:2004:484, σκέψεις 20 και 44).

22 — Απόφαση Manninen (C-319/02, EU:C:2004:484, σκέψη 54)· βλ ομοίως, μεταξύ άλλων, αποφάσεις Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, EU:C:2006:774, σκέψη 70), Meilicke κ.λπ. (C-292/04, EU:C:2007:132, σκέψη 15), Haribo Lakritzen Hans Riegel και Österreichische Salinen (C-436/08 και C-437/08, EU:C:2011:61, σκέψη 61) καθώς και Meilicke κ.λπ. (C-262/09, EU:C:2011:438).

33. Η υποτιθέμενη αντίφαση αίρεται, ωστόσο, εφόσον γίνει κατανοητό ότι το Δικαστήριο με τον τρόπο αυτόν απλώς εξέτασε το επιλεγέν από το κράτος μέλος μέσο για την άρση της διαπιστωθείσας παραβιάσεως. Στις περιπτώσεις αλλοδαπών συμμετοχών το οικείο κράτος μέλος δεν υποχρεούται να θεσπίζει ομοίως φορολογική απαλλαγή προκειμένου να μην παραβιαστεί η ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου, αλλά αρκεί απλώς ο συμψηφισμός του συγκεκριμένου αλλοδαπού φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων [23]. Το γεγονός, αντιθέτως, ότι οι θεμελιώδεις ελευθερίες δεν επιβάλλουν βάσει της νομολογίας Manninen καθεαυτόν τον συμψηφισμό αλλοδαπού φόρου —και ως εκ τούτου την εξάρτηση από τη φορολογική έννομη τάξη άλλου κράτους μέλους— καταδεικνύεται ιδίως από το ότι η απαλλαγή του μετόχου, στη διασυνοριακή υπόθεση, δύναται να εκτείνεται κατ' ανώτατο μέχρι του ποσού του φόρου επί των εισοδημάτων που αποκόμισε από τα μερίσματα, χωρίς ωστόσο ο μέτοχος να έχει δικαίωμα για αποκατάσταση του υπερβάλλοντος ποσού αλλοδαπού φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων [24].

### *3. Συμπέρασμα*

34. Κανονιστική ρύθμιση όπως η δανική ρύθμιση επί της φορολογικής απαλλαγής των εισοδημάτων από τόκους υπό τον όρο της ισχύος απαγορεύσεως εκπτώσεως τόκων δεν επιφέρει, επομένως, περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως και ως εκ τούτου δεν παραβιάζει τα άρθρα 43 και 48 ΕΚ.

## *Β — Επικουρικώς: Δικαιολόγηση ενδεχόμενου περιορισμού*

35. Σε περίπτωση ωστόσο που το Δικαστήριο δεχθεί, αντιθέτως, ότι στην υπό εξέταση υπόθεση συντρέχει περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως της Damixa, θα πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω κατά πόσον ο περιορισμός αυτός είναι δικαιολογημένος.

36. Τυχόν δυσμενής μεταχείριση της Damixa θα μπορούσε να θεωρηθεί δικαιολογημένη για τον λόγο ότι στην περίπτωση αυτή η απαγόρευση της εκπτώσεως των δαπανών τόκων της θυγατρικής της ισχύει στο πλαίσιο της *αλλοδαπής* φορολογήσεως προσόδων και όχι στο πλαίσιο του δανικού καθεστώτος φορολογήσεως του εισοδήματος νομικών προσώπων.

### *1. Κατανομή της αρμοδιότητας φορολογήσεως μεταξύ των κρατών μελών*

37. Καταρχάς, πρέπει να γίνει αναφορά στον κατά πάγια νομολογία αναγνωρισμένο από το Δικαστήριο δικαιολογητικό λόγο της διαφυλάξεως της κατανομής της αρμοδιότητας φορολογήσεως μεταξύ των κρατών μελών [25]. Τούτο έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να ασκούν και να προστατεύουν την αρμοδιότητα φορολογήσεως που τους έχει απονεμηθεί [26]. Η στόχευση των μέτρων που λαμβάνονται επί της βάσεως αυτής εκτείνεται πέραν του απλού συμφέροντος του κράτους μέλους για αποτροπή της μειώσεως των φορολογικών του εσόδων —το οποίο δεν αποτελεί καθαυτό επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος [27]—, καθότι τα μέτρα αυτά αποβλέπουν στην αποτροπή της αδικαιολόγητης μετατοπίσεως φορολογικής βάσεως από το ένα κράτος μέλος στο άλλο.

23 — Βλ. απόφαση Manninen (C-319/02, EU:C:2004:484, σκέψη 46).

24 — Βλ. απόφαση Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, EU:C:2006:774, σκέψη 52).

25 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Marks & Spencer (C-446/03, EU:C:2005:763, σκέψη 45), National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψη 45) και Finanzamt Linz (C-66/14, EU:C:2015:661, σκέψη 41).

26 — Βλ., αναλυτικότερα, τις προτάσεις μου στην υπόθεση Nordea Bank Danmark (C-48/13, EU:C:2014:153, σημεία 38 έως 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

27 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις ICI (C-264/96, EU:C:1998:370, σκέψη 28), Manninen (C-319/02, EU:C:2004:484, σκέψη 49) και Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-10/10, EU:C:2011:399, σκέψη 40).

38. Η υπό εξέταση υπόθεση έχει την ιδιαιτερότητα ότι η φορολογική αρμοδιότητα δεν έχει καθοριστεί, όπως σε άλλες περιπτώσεις, από τα κράτη μέλη μέσω συμβάσεως ή μονομερώς[28], αλλά με νομική πράξη της Ένωσης. Πράγματι, οι τόκοι οι οποίοι καταβλήθηκαν στην Damixa από τη γερμανική θυγατρική της εμπίπτουν προδήλως στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2003/49/ΕΚ[29]. Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας αυτής, απαλλάσσοντας από τον φόρο τους τόκους στο κράτος της παρακρατήσεως στην πηγή, απονέμει την εξουσία φορολογήσεως τέτοιου είδους τόκων στο κράτος μέλος της έδρας του δανειστή.

39. Μολονότι η οδηγία 2003/49, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο α′, δεν εμποδίζει το κράτος της παρακρατήσεως στην πηγή να φορολογεί τις καταβολές τόκων κατ' εξαίρεση ως διανομή κερδών, όπως τούτο είναι δυνατό μέσω της απαγορεύσεως της εκπτώσεως τόκων, και μολονότι η φορολόγηση της θυγατρικής εταιρίας, η οποία επηρεάζει άμεσα την απαγόρευση εκπτώσεως τόκων, δεν καταλαμβάνεται από το άρθρο 1, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας[30], ωστόσο στην οδηγία αυτήν εκτίθεται σαφώς ότι η φορολογική αρμοδιότητα για τις διασυνοριακές καταβολές τόκων πρέπει να απονεμηθεί στο κράτος μέλος της έδρας του δανειστή[31].

40. Η κατά τα ανωτέρω εν προκειμένω ισχύουσα φορολογική αρμοδιότητα του Βασιλείου της Δανίας δεν διαφυλάσσεται, ωστόσο, σε περίπτωση που το γεγονός ότι ένα κράτος της παρακρατήσεως στην πηγή, όπως η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, φορολογεί την καταβολή τόκων, μέσω της απαγορεύσεως εκπτώσεως τόκων, έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια της φορολογικής αρμοδιότητας της Δανίας, καθόσον την υποχρεώνει να αναγνωρίζει φορολογική απαλλαγή ακόμη και σε τέτοιες περιπτώσεις. Πράγματι, οι νομικές πράξεις της Ένωσης στο πεδίο της φορολογίας, όπως η οδηγία 2003/49, υπόκεινται και αυτές στις δεσμεύσεις που προκύπτουν από τις θεμελιώδεις ελευθερίες[32]. Εφόσον όμως ο λόγος που καθιστά δικαιολογημένη μια παραβίαση των θεμελιωδών ελευθεριών στο πεδίο της φορολογικής νομοθεσίας πρέπει να συναρτάται με την κατανομή της φορολογικής αρμοδιότητας από τα κράτη μέλη[33], τότε τούτο πρέπει, κατά μείζονα λόγο, να ισχύει και για την κατανομή σε επίπεδο Ένωσης.

41. Καθότι δεν προκύπτει επίσης ότι υπάρχει κάποιο άλλο ηπιότερο μέσο σε σχέση με τον περιορισμό της επίμαχης φορολογικής απαλλαγής στις καταβολές τόκων από ημεδαπές θυγατρικές εταιρίες, προκειμένου να αποτραπεί η μετατόπιση της φορολογικής αρμοδιότητας προς το κράτος της παρακρατήσεως στην πηγή, κατ' αντίθεση προς την καθοριζόμενη στην οδηγία 2003/49 κατανομή, το εν λόγω μέτρο αποτελεί επομένως δικαιολογημένο μέσο διαφυλάξεως της κατανομής της φορολογικής αρμοδιότητας μεταξύ των κρατών μελών.

### *2. Φορολογική συνοχή*

42. Περαιτέρω, ο αποκλεισμός εγκατεστημένων στην αλλοδαπή θυγατρικών εταιριών από τη φορολογική απαλλαγή μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι αποτελεί δικαιολογημένο μέσο διασφαλίσεως της φορολογικής συνοχής[34].

28 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Aberdeen Property Fininvest Alpha (C-303/07, EU:C:2009:377, σκέψη 25), National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, σκέψη 45) και Finanzamt Linz (C-66/14, EU:C:2015:661, σκέψη 41).

29 — Οδηγία 2003/49/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 2003, για την καθιέρωση κοινού συστήματος φορολόγησης των τόκων και των δικαιωμάτων που καταβάλλονται μεταξύ συνδεδεμένων εταιρειών διαφορετικών κρατών μελών (ΕΕ 2003 L 157, σ. 49).

30 — Βλ. απόφαση Scheuten Solar Technology (C-397/09, EU:C:2011:499, σκέψεις 30 και 31).

31 — Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 4 της οδηγίας 2003/49.

32 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, επί της οδηγίας 90/435/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1990, σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς το οποίο ισχύει για τις μητρικές και τις θυγατρικές εταιρείες διαφορετικών κρατών μελών (ΕΕ 1990 L 225, σ. 6), απόφαση Groupe Steria (C-386/14, EU:C:2015:524, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

33 — Βλ., αναλυτικότερα, τις προτάσεις μου στην υπόθεση Nordea Bank Danmark (C-48/13, EU:C:2014:153, σημεία 35 έως 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

34 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Bachmann (C-204/90, EU:C:1992:35, σκέψη 28), Manninen (C-319/02, EU:C:2004:484, σκέψη 42), Papillon (C-418/07, EU:C:2008:659, σκέψη 43), SCA Group Holding κ.λπ. (C-39/13 έως C-41/13, EU:C:2014:1758, σκέψη 33) και Timac Agro Deutschland (C-388/14, EU:C:2015:829, σκέψη 39).

43. Προς τούτο απαιτείται να υπάρχει άμεση συνάφεια μεταξύ του φορολογικού πλεονεκτήματος και της αντισταθμίσεώς του μέσω συγκεκριμένης φορολογικής επιβαρύνσεως [35]. Συναφώς, επιβάλλεται να εκτιμηθεί η αμεσότητα της συνάφειας μεταξύ του πλεονεκτήματος και της επιβαρύνσεως σε συνάρτηση με τον σκοπό που επιδιώκεται με το φορολογικό καθεστώς [36]. Σε περίπτωση που πληρούνται οι ως άνω προϋποθέσεις, το φορολογικό πλεονέκτημα είναι δυνατό να μη χορηγηθεί στον υποκείμενο στον φόρο, εφόσον αυτός δεν υπόκειται παράλληλα στην επιβάρυνση η οποία στο φορολογικό σύστημα κράτους μέλους συνδέεται άρρηκτα με το επιθυμητό φορολογικό πλεονέκτημα.

44. Τέτοια άμεση συνάφεια διαπιστώνεται ότι συντρέχει εν προκειμένω μεταξύ της δανικής φορολογικής απαλλαγής των εισοδημάτων της μητρικής εταιρίας από τόκους και της δανικής απαγορεύσεως της εκπτώσεως για δαπάνες τόκων της θυγατρικής. Επομένως, η Damixa ζητεί να επωφεληθεί του πλεονεκτήματος της φορολογικής απαλλαγής των εισοδημάτων της από τους τόκους χωρίς η θυγατρική της να υπόκειται στην άμεσα συναρτώμενη με το εν λόγω πλεονέκτημα επιβάρυνση που έχει τη μορφή της δανικής απαγορεύσεως της εκπτώσεως τόκων.

45. Δεν συνάγεται επιχείρημα υπέρ του αντιθέτου από το γεγονός ότι το Δικαστήριο έχει πολλάκις επισημάνει ότι άμεση συνάφεια κατά την έννοια της φορολογικής συνοχής δεν υπάρχει, μεταξύ άλλων, στις περιπτώσεις που ενδιαφερόμενοι είναι διάφοροι υποκείμενοι στον φόρο [37]. Πράγματι, — όπως έχω ήδη αναλύσει διεξοδικότερα στο πλαίσιο άλλης υποθέσεως [38]— είναι εντούτοις δυνατό να υπάρχει κατ' εξαίρεση τέτοια άμεση συνάφεια εφόσον μια ταυτόσημη οικονομική πράξη έχει —όπως στην υπό εξέταση υπόθεση— απαράλλαχτες συνέπειες για δύο υποκείμενους στον φόρο. Ιδίως στην απόφαση Papillon, το Δικαστήριο έκανε επίσης υπόρρητα δεκτή την άποψη αυτή κατά τρόπο κρίσιμο για την υπό εξέταση υπόθεση. Συγκεκριμένα, με την απόφαση εκείνη έκρινε ότι υπάρχει άμεση συνάφεια μεταξύ του πλεονεκτήματος των ενοποιημένων οικονομικών αποτελεσμάτων όλων των εταιριών του ομίλου και της φορολογικής επιβαρύνσεως λόγω της ουδετερότητας ορισμένων πράξεων μεταξύ των εταιριών του ομίλου [39]. Στην περίπτωση αυτή, επομένως, τόσο τα πλεονεκτήματα όσο και τα μειονεκτήματα αφορούσαν διάφορες εταιρίες του ίδιου ομίλου.

46. Η άρνηση αναγνωρίσεως φορολογικής απαλλαγής στις περιπτώσεις εγκατεστημένων στην αλλοδαπή θυγατρικών εταιρών οι οποίες υπόκεινται σε αλλοδαπό καθεστώς απαγορεύσεως εκπτώσεως τόκων συνάδει, εξάλλου, βάσει πρόσφατης νομολογίας, επίσης και με την αρχή της αναλογικότητας. Πράγματι, το Δικαστήριο αποφάνθηκε στο πλαίσιο αυτό ότι ο συνυπολογισμός επίσης και αλλοδαπών περιστάσεων που δεν υπόκεινται σε φορολόγηση στο οικείο κράτος μέλος αντιστρατεύεται τον σκοπό της κανονιστικής ρυθμίσεως, ο οποίος συνίσταται —όπως συμβαίνει και εν προκειμένω— στην αποτροπή της διπλής φορολογήσεως στο πλαίσιο του φορολογικού συστήματος ενός κράτους μέλους [40].

47. Βάσει των ανωτέρω, ομοίως και το επιχείρημα της διαφυλάξεως της φορολογικής συνοχής καθιστά δικαιολογημένο τον περιορισμό της επίμαχης φορολογικής απαλλαγής μόνο στα εισοδήματα από τόκους που καταβλήθηκαν από θυγατρικές εταιρίες οι οποίες υπόκεινται σε ημεδαπή απαγόρευση εκπτώσεως τόκων.

35 — Βλ., ενδεικτικά, αποφάσεις Svensson και Gustavsson (C-484/93, EU:C:1995:379, σκέψη 18), ICI (C-264/96, EU:C:1998:370, σκέψη 29), Rewe Zentralfinanz (C-347/04, EU:C:2007:194, σκέψη 62), Test Claimants in the FII Group Litigation (C-35/11, EU:C:2012:707, σκέψη 58) και Timac Agro Deutschland (C-388/14, EU:C:2015:829, σκέψη 39).

36 — Βλ., ενδεικτικά, αποφάσεις Deutsche Shell (C-293/06, EU:C:2008:129, σκέψη 39), Presidente del Consiglio dei Ministri (C-169/08, EU:C:2009:709, σκέψη 47) και Timac Agro Deutschland (C-388/14, EU:C:2015:829, σκέψη 39)· βλ., ομοίως, ήδη απόφαση Manninen (C-319/02, EU:C:2004:484, σκέψη 43).

37 — Βλ., ενδεικτικά, απόφαση F. E. Familienprivatstiftung Eisenstadt (C-589/13, EU:C:2015:612, σκέψη 83 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

38 — Βλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Manninen (C-319/02, EU:C:2004:164, σημεία 50 έως 65).

39 — Απόφαση Papillon (C-418/07, EU:C:2008:659, σκέψεις 45 έως 50).

40 — Απόφαση Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (C-253/09, EU:C:2011:795, σκέψεις 81 και 82).

## VI – Πρόταση

48. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα του Vestre Landsret ως εξής:

Το άρθρο 43 ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 48 ΕΚ, δεν αντιτίθεται σε κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία απαγορεύει τη χορήγηση σε ημεδαπή εταιρία φορολογικής απαλλαγής για εισόδημα από τόκους όταν η συνδεδεμένη με αυτήν επιχείρηση, η οποία είναι εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος, δεν δικαιούται να ζητήσει να ληφθούν υπόψη φορολογικώς οι αντίστοιχες δαπάνες τόκων δυνάμει των ρυθμίσεων του οικείου κράτους μέλους για περιορισμό του δικαιώματος εκπτώσεως δαπανών από τόκους σε περιπτώσεις υποκεφαλαιοποιήσεως, ενώ, σε αντίστοιχη περίπτωση, επιτρέπει τη χορήγηση φορολογικής απαλλαγής για εισόδημα από τόκους όταν η συνδεδεμένη επιχείρηση, η οποία είναι εγκατεστημένη σε αυτό το κράτος μέλος, δεν δικαιούται να ζητήσει να ληφθούν υπόψη φορολογικώς οι αντίστοιχες δαπάνες τόκων δυνάμει των εθνικών ρυθμίσεων για περιορισμό του δικαιώματος εκπτώσεως δαπανών από τόκους σε περιπτώσεις υποκεφαλαιοποιήσεως.